

LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO TESTAS LIETUVOS APELIACINIO TEISMO PRAKTIKOJE

Klaidas Armalis

Advokatų profesinės bendrijos „Motieka ir Audzevičius“

teisėninkas, advokato padėjėjas

Gynėjų g. 4, LT-01109 Vilnius, Lietuva

Tel.: (+370 5) 2 00 07 77

El. paštas: klaidas@gmail.com

Straipsnyje analizuojamos Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje išsiskiriančios laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir aiškinimo tendencijos, jų probleminiai aspektai. Vertinami tikėtino ieškinio pagrįstumo, teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo ar pasidarymo neįmanomo įrodinėjimo standartai, ypač pastarojo santykis su didelės ieškinio sumos aplinkybe. Pateikiami pasiūlymai dėl CPK 144 straipsnio 1 dalies taikymo ir aiškinimo tokiu būdu, kad būtų maksimaliai užtikrintas teisėtų lūkesčių, teisinio apibrėžtumo principų įgyvendinimas, organiškasis teismų praktikos vystymasis.

This article contains the analysis of the case law of the Court Of Appeal of Lithuania in the context of the application of interim measures. It aims to reveal the tendencies and problematic aspects of the standard of proof that is required, i.e. the proof of the fact that the plaintiff's claim is likely to be satisfied and that the execution of the court settlement would become more difficult or impossible without interim measures. Special consideration is given to the factor of the claim amount and its relationship with the fulfillment of the latter requirement. Ways of application and interpretation of Article 144(1) of the Code of Civil Procedure, which would hopefully unify the case law and ensure the guarantee of legitimate expectations and legal certainty, are proposed.

Ivadas

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso¹ (toliau – CPK) 144 straipsnio 1 dalyje nustatytas dviejų pakopų testas, iš kurio sprendžiama, ar prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones yra tenkintinas. Pirmą, ieškinio reikalavimas turi būti „tikėtinais pagrįstas“. Antrą, nesiėmus šių priemonių, teismo sprendimo įvykdymas galėtų „pasunkėti arba pasidaryti neįmanomas“. Toks reglamentavimas nesikeitė paskutiniuosius penkerius metus², o per šį laiką Lietuvos teismų praktikoje laikinųjų apsaugos priemonių pagrindų taikymo ir aiškinimo klausimai buvo sprendžiami daugelyje bylų. Nors detali statistika apie tokių ginčų kiekį³ Lietuvos teismuose nėra skelbiama, tačiau paieška teismų procesinių

¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002-04-06, nr. 36-1340.

² Paskutinis CPK 144 str. 1 d. pakeitimas įvyko 2011 metais, kai Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo (*Valstybės žinios*, 2011, nr. 85-4126) 88 str. pagrindu minėtas straipsnis buvo papildytas reikalavimu „tikėtinais pagrįsti“ ieškinį. Ankstesnė CPK 144 str. 1 d. redakcija buvo tokia: „Teismas dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų asmenų prašymu gali imtis laikinųjų apsaugos priemonių, jeigu jų nesiėmus teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti neįmanomas.“

³ Nacionalinės teismų administracijos internetiniame puslapyje yra skelbiamos civilinių bylų nagrinėjimo ataskaitos, tačiau šiose ataskaitose nėra išskiriami ginčai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ar tokių nutarčių peržiūros apeliacinės instancijos teisme. Žr.: Nacionalinė teismų administracija. *Statistika* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-08-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>>.

sprendimų duomenų bazėje atskleidžia, jog vien 2015 metais bendrosios kompetencijos apygardų teismuose buvo priimta daugiau kaip 200 nutarčių civilinėse bylose, kuriose buvo sprendžiamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimas, o Lietuvos apeliaciniame teisme priimta per 60 tokių nutarčių. Panašus kiekis procesinių sprendimų priimamas kasmet. Nepaisant teismų praktikos šiame kontekste gausos, joje suformuotos teisės taikymo ir aiškinimo taisyklės ne visada yra bendros, nuoseklios.

Šio straipsnio tikslas yra nustatyti, kaip Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje aiškinami laikinųjų apsaugos priemonių taikymo reikalavimai, kaip įvairiu laikotarpiu keitėsi šių reikalavimų įrodinėjimo standartas ir kokios tendencijos vyrauja dabar, taip pat pateikiama teismų praktikos šiuo kontekstu plėtojimo pasiūlymų. Straipsnio tyrimo objektas – Lietuvos apeliacinio teismo praktika, kurioje taikoma ir aiškinama CPK 144 straipsnio 1 dalies norma (*inter alia*, tikėtino ieškinio pagrįstumo bei didelės ieškinio sumos, kaip pagrindo taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kriterijai). Straipsnyje apsiribojama būtent Lietuvos apeliacinio teismo procesinių sprendimų analize, plačiau nenagrinėjant apygardų ir apylinkių teismų procesinių sprendimų atitinkamos kategorijos bylose. Tai nulėmė kelios priežastys. Pirma, Lietuvos apeliacinis teismas, kitaip nei apygardų ir apylinkių teismai, veikia visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Antra, Lietuvos apeliacinis teismas yra bylų dėl apygardų teismų nutarčių laikinųjų apsaugos priemonių klausimais apeliacinė instancija, o apygardų teismai yra apeliacinė instancija bylų dėl apylinkių teismų nutarčių laikinųjų apsaugos priemonių klausimais. Todėl šios kategorijos bylose būtent Lietuvos apeliacinio teismo praktika daro didžiausią įtaką bendros teismų praktikos laikinųjų apsaugos priemonių klausimais formavimuisi Lietuvoje, kuria vėliau remiasi tiek apygardų, tiek apylinkių teismai, priimdami procesinius sprendimus.

Daugiausia pasitelkiami istorinis, lyginamasis, sisteminis, lingvistinis, loginis mokslinio tyrimo metodai: jie atitinkamai naudojami vertinant teisinio reglamentavimo ir teismų praktikos kaitą, lyginant skirtingą teisinį reglamentavimą, nustatant tam tikrų sąvokų reikšmes, pateikiant pasiūlymus ir išvadas. Nagrinėjama problema aktuali tiek teoriniu, tiek ir praktiniu požiūriu, nes, nepaisant stabilaus teisinio reglamentavimo ir gausios teismų praktikos, CPK 144 straipsnio 1 dalies kontekste vis dėlto egzistuoja skirtingos, kartais net viena kitai prieštaraujančios teisės taikymo ir aiškinimo tendencijos.

Įvairūs laikinųjų apsaugos priemonių aspektai buvo tiriami teisės mokslo darbuose (pavyzdžiui, D. Soloveičikas laikinąsias apsaugos priemones tyrė viešųjų pirkimų⁴, E. Sinkevičius ir R. Norkus – Lietuvos komercinių arbitražų srityje⁵, N. Kaminskienė – tarptautiniame arbitraže⁶, V. Pajeda – intelektinės nuosavybės apsaugos bylose⁷; platesniu kontekstu laikinųjų apsaugos priemonių reglamentavimą tyrė, pavyzdžiui, E. Laužikas⁸), tačiau šio straipsnio objektas – CPK 144 straipsnio 1 dalies taikymas ir aiškinimas Lietuvos teismų praktikoje, jo tendencijos – pastaruoju metu nebuvo plačiau nagrinėjamas. Atskirai paminėtina A. Driuko ir V. Valančiaus⁹ analizė, kurioje buvo tiriami praktiniai laikinųjų apsaugos priemonių taikymo aspektai. Vis dėlto pažymėtina, kad dauguma mokslinių darbų, kuriuose nagrinėta laikinųjų apsaugos priemonių problematika, Lietuvoje buvo publikuoti dar iki 2011 metais įvykusių CPK 144 straipsnio 1 dalies pakeitimų, dėl kurių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo

⁴ SOLOVEIČIKAS, D. Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus. *Teisė*, 2009, t. 70, p. 67–85.

⁵ SINKEVIČIUS, E.; NORKUS, R. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nagrinėjant ginčus Lietuvos komerciniuose arbitražuose. *Jurisprudencija*, 2013, 20(1), p. 197–206.

⁶ KAMINSKIENĖ, N. Application of interim measures in international arbitration: the Lithuanian approach. *Jurisprudencija*, 2010, 1(119), p. 243–260.

⁷ PAJEDA, V. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo intelektinės nuosavybės apsaugos bylose ypatumai. *Jurisprudencija*, 2007, 11(101), p. 66–73.

⁸ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė. T. 1*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 387–397.

⁹ DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika. T. 2*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, p. 503–553.

testas buvo papildytas nauju tikėtino ieškinio pagrįstumo reikalavimu. Būtent po šių pakeitimų teismų praktikoje išryškėjo naujų tendencijų, kurios kol kas nebuvo sulaukusios pakankamo dėmesio. Jos ir aptariamos šiame straipsnyje.

1. Tikėtino ieškinio pagrįstumo reikalavimas

1.1. Reikalavimo atsiradimas ir jo turinys

Pirmoji laikinųjų apsaugos priemonių taikymo testo pakopa – teismo įsitikinimas, kad ieškinio, kurį prašoma užtikrinti laikinosiomis apsaugos priemonėmis, reikalavimas yra „tikėtinaai pagrįstas“. Šis reikalavimas atsirado¹⁰ 2011 metais, įstatymų leidėjui papildžius iki tol galiojusį reglamentavimą, pagal kurį laikinosioms apsaugos priemonėms taikyti pakako įrodyti tik teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo arba pasidarymo neįmanomo riziką. Vis dėlto dar ir iki šio papildymo jau buvo keliamas tikėtino ieškinio pagrįstumo ir laikinųjų apsaugos priemonių santykio klausimas. Pavyzdžiui, A. Driukas ir V. Valančius teigė, kad, nors teismas nėra įpareigotas vertinti ieškinio pagrįstumo¹¹, tačiau bent preliminarus tokio pagrįstumo vertinimas galėtų būti rimtai svarstomas¹². D. Pelenis taip pat buvo išreiškęs poziciją, kad būsimo teismo sprendimo negalimumas reikštų, jog nėra ir laikinųjų apsaugos priemonių taikymo poreikio, todėl šiam aspektui turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys¹³. Užuominų, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymo testas turėtų būti platesnis, buvo ir teismų praktikoje, kurioje kartais netiesiogiai, o kai kada ganėtinai aiškiai buvo galima įžvelgti ieškinio pagrindo ir dalyko vertinimą atsižvelgiant į prašomų taikyti laikinųjų apsaugos priemonių kontekstą. Teisės mokslo doktrinos ir teismų praktikos pozicijos galiausiai nulėmė, kad 2011 metais inicijuojant CPK 144 straipsnio 1 dalies papildymą, tokio papildymo poreikis buvo grindžiamas būtent laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąsaja su galimybe, kad apskritai gali būti priimtas ieškovui palankus teismo sprendimas¹⁴. Vis dėlto nebuvo detalizuotas tikėtino ieškinio pagrįstumo reikalavimo turinys, išskyrus tai, kad jis apima ieškinio patenkinimo galimybę ir neapima bylos nagrinėjimo iš esmės. Šios sąvokos turinys nėra atskleistas ir civilinio proceso įstatyme. Lingvistinė reikšmė žodis „tikėtinas“ reiškia „kuriuo galima tikėti, tikras, patikimas, įtikimas“¹⁵, taigi toks apibrėžimas taip pat neatskleidžia šios sąvokos turinio teisiniu požiūriu.

¹⁰ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo (*Valstybės žinios*, 2011, Nr. 85-4126) 88 str.

¹¹ DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas* <...>, p. 522.

¹² DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas* <...>, p. 523–524.

¹³ PELENIS, D. Laikinosios teisinės apsaugos institutas naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse: pamatinės nuostatos. *Teisė*, 2004, t. 50, p. 113–134.

¹⁴ Pasiūlymas papildyti CPK 144 straipsnio 1 dalį buvo argumentuojamas taip: „[š]iandien teismų praktikoje paprastai nurodoma, kad teismas, taikydamas laikinasias apsaugos priemones, nevertina ieškinio pagrįstumo. Tačiau *de facto* toks vertinimas yra atliekamas, siekiant įvertinti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindą. Teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti negalimas tik tada, kai yra tikimybė, jog toks sprendimas apskritai gali būti priimtas, o tam reikia preliminariai įvertinti, ar pareikštas ieškinys turi galimybę būti patenkintas. Tai nereiškia bylos nagrinėjimo iš esmės ir išsamaus įrodymų vertinimo, kuris atliekamas bylos nagrinėjimo stadijoje. Siūlomas pakeitimas patvirtintų pradedančią formuotis naują teismų praktiką, pagal kurią taikant reikalavimo priemones *prima facie* įvertinamas ieškovo reikalavimo pagrįstumas.“ Žr. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas. *Pagrindinio komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto (XIP-1409)* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-08-30].

¹⁵ Lietuvių kalbos institutas. *Lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>.

1.2. Tikėtino ieškinio pagrįstumo aiškinimo tendencijos teismų praktikoje

Kaip minėta, teismų praktikoje tikėtino ieškinio pagrįstumo reikalavimas iš dalies buvo keliamas dar iki tokia sąlyga įtvirtinant CPK 144 straipsnio 1 dalyje. Todėl teismų praktikos analizės tikslais verta išskirti du chronologinius laikotarpius: pirmąjį, t. y. laikotarpį nuo 2003-01-01 CPK redakcijos įsigaliojimo iki 2011-10-01 įsigaliojusio CPK 144 straipsnio 1 dalies papildymo, ir antrąjį, t. y. nuo CPK 144 straipsnio 1 dalies papildymo iki dabar.

1.2.1. Tikėtino ieškinio pagrįstumo aiškinimas įsigaliojus 2003-01-01 CPK redakcijai

Pačioje pirmojo laikotarpio pradžioje tikėtino ieškinio pagrįstumo reikalavimas iš esmės nebuvo vertinamas nei tiesiogiai, nei netiesiogiai: buvo apsiribojama teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo ar pasidarymo neįmanomo analize¹⁶. Manytina, kad kodifikuotam ir išsamiam¹⁷ proceso įstatymui, ypač ką tik priimtai naujai jo redakcijai numatant tik vieną laikinųjų apsaugos priemonių taikymo reikalavimą, bylų sprendimas būtent laikantis tokio reikalavimo, jų neišplečiant, buvo pagrįstas ir logiškas. Lietuvos teisės mokslo doktrinoje plačiau nesiūlomo, o ir teismų praktikoje dar organiškai nesusiformavusio papildomo reikalavimo taikymas būtų buvęs netikėtas, todėl galėjęs sukelti abejonių dėl teisinio apibrėžtumo, teisinių lūkesčių principų pažeidimo. Tačiau praėjus keletui metų po naujosios CPK redakcijos įsigaliojimo, teismų praktikoje atsirado tam tikrų netiesioginių tikėtino ieškinio pagrįstumo vertinimo užuomazgų. Pavyzdžiui, keliose 2004 metais priimtose nutartyse aplinkybė, kad ieškovo pareikšti reikalavimai jau yra patenkinti teismo įsakymu, buvo pripažinta sudarančia grėsmę, jog teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti neįmanomas¹⁸. Manytina, kad ieškovo reikalavimų ankstesnis patenkinimas labiau atitiko ieškinio reikalavimų pagrįstumo, o ne teismo sprendimo neįvykdymo ar įvykdymo pasunkėjimo vertinimą, nes teismo įsakymo priėmimas suponuoja būtent pareikšto reikalavimo pagrįstumą (kuris patikrintas, pripažintas), o ne jo neįvykdymo grėsmę (kuri dėl teismo įsakymo priėmimo savaime nesimaterializuoja). Šios aplinkybės sudarė pagrindą plačiau aiškinti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo reikalavimus. Pavyzdžiui, kai kuriose vėlesnėse nutartyje laikytasi pozicijos, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslingumą gali nulemti priežastys, susijusios su byloje pareikštų materialinių teisinių reikalavimų dalyku, jų pobūdžiu¹⁹. Remiantis šiais išaiškinimais nebuvo nurodoma, kad yra vertinamas tikėtinas ieškinio pagrįstumas, tačiau tokią išvadą galima daryti nutartis vertinant sistemiškai ir taikant kontrafaktinę analizę: laikinųjų apsaugos priemonių netikslingumas, nustatomas per reikalavimų dalyko ir pobūdžio prizmę, būtų galėjęs sudaryti pagrindą tokių priemonių netaikyti; ieškinio dalykas individualizuoja ieškinį²⁰, o išsprendžiant bylą iš esmės pasisakoma dėl pareikštų reikalavimų (dalyko) tenkinimo (CPK 270 str. 5 d. 1 p.).

¹⁶ Lietuvos apeliacinis teismas. 2003 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-182/2003; 2003 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-238/2003; 2004 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-300/2004.

¹⁷ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso <...>*, p. 104.

¹⁸ Lietuvos apeliacinis teismas. 2004 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-346/2004; 2004 m. liepos 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-363/2004.

¹⁹ Lietuvos apeliacinis teismas. 2005 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-235/2005; 2006 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-687/2006.

²⁰ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso <...>*, p. 372.

1.2.2. Tikėtino ieškinio pagrįstumo aiškinimas prieš CPK 144 straipsnio 1 dalies pakeitimą

Ko gero, aiškiausia ir konkrečiausia pirmojo laikotarpio teismų praktika dėl tikėtino ieškinio pagrįstumo, kaip sąlygos taikyti laikinąsias apsaugos priemones, buvo suformuota 2008 m. pabaigoje priimtoje nutartyje²¹. Pirmosios instancijos teismui pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, atsakovas pateikė atskirąjį skundą, kuris buvo grindžiamas argumentu, kad privaloma įvertinti prašymo teisinius ir faktinius argumentus, kurie turi būti pakankami, kad *prima facie* patvirtintų, jog ieškiny bus patenkintas²². Teismas pateikė tokį išaiškinimą: „apeliantai pagrįstai akcentuoja būtinybę teismui sprendžiant laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimą įvertinti ieškovo ieškinyje išdėstytus teisinius ir faktinius argumentus, kurie turi *prima facie* patvirtinti ir būti pakankami, kad teismas įsitikintų, jog ieškiny, remiantis pateiktais faktiniais ir teisiniais argumentais, bus patenkintas.“ Nors teismas atmetė atskirąjį skundą, tačiau tokio sprendimo buvo prieita konstatavus, kad „ieškovo ieškinio argumentai bei kartu su ieškiniu pateikti įrodymai sudaro preliminarų pagrindą manyti, jog reikalavimas dėl žalos atlyginimo galėtų būti tenkinamas“²³. Pažymėtina, kad aptariamoje nutartyje teismas vertino konkrečius byloje esamus įrodymus, aptarė jų santykį su ieškinio pagrindu bei dalyku. Pavyzdžiui, teismas konstatavo, kad Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos sprendimas dėl atsakovo pažeidžiančių konkurenciją veiksmų „nereiškia, jog ieškovo ieškinio reikalavimas yra pagrįstas ir turi būti tenkinamas, tačiau pats tokio pobūdžio nutarimo priėmimo faktas vertintinas kaip įrodymas, *prima facie* patvirtinantis reiškiamų ieškinio reikalavimų galimą pagrįstumą“.

Ši nutartis ir joje pateikti išaiškinimai iš bendro pirmojo laikotarpio procesinių sprendimų konteksto išsiskiria keliais aspektais, kuriuos verta pažymėti. Viena vertus, šioje nutartyje buvo pirmą kartą tiesiogiai įvardytas CPK 144 straipsnio 1 dalyje tuo metu dar neįtvirtintas reikalavimas dėl ieškinio tikėtino pagrįstumo kaip laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos. Kaip minėta, nors galima daryti išvadą, kad ankstesniuose procesiniuose sprendimuose ši aplinkybė taip pat būdavo vertinama tam tikra apimtimi, tačiau toks vertinimas buvo netiesioginis, nenurodant tikėtino ieškinio pagrįstumo sąlygos kaip būtinosios. O aptartoje byloje šis vertinimas buvo konkretus, įvertinant atitinkamus byloje esamus įrodymus, pagrindžiant jų sąsają su ieškinio dalyku. Antra vertus, šioje nutartyje buvo pavartota nauja „*prima facie* pagrįstumo“ sąvoka, kurios sinonimu toje pačioje nutartyje vėliau tapo „preliminarus pagrindas manyti, jog reikalavimas galėtų būti tenkinamas“.

Vėlesniais pirmojo laikotarpio metais priimamose nutartyse paprastai buvo kartojami pirmiau aptartoje nutartyje suformuluoti išaiškinimai, konstatuojant būtinybę įvertinti ir aplinkybę, ar reikalavimas, kurį laikinosiomis apsaugos priemonėmis prašoma užtikrinti, yra *prima facie*, arba preliminarai, pagrįstas. Tokios teismų praktikos kiekviena nutartis stiprino šio reikalavimo reikšmę ir grindė pamatus vėlesniems CPK 144 straipsnio 1 dalies pakeitimams. Tačiau teismų praktikoje išsiskyrė skirtingos šio reikalavimo turinio aiškinimo tendencijos. Pavyzdžiui, vienu atveju atskiras skundas dėl nutarties, kuria buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, atmetas konstatavus, kad „[i]eškinyje nurodytos faktinės aplinkybės <...> bei su tuo susiję teisiniai argumentai leidžia spręsti esant *prima facie* duomenų apie ieškinio patenkinimą su sąlyga, kad atsakovas nenurodys kitų esminių faktinių aplinkybių ir / ar nepateiks svarių teisinių kontrargumentų“²⁴. Taigi tikėtino ieškinio pagrįstumo įrodinėjimo standartas buvo panašus į dokumentinio proceso (CPK 428 str. 1 d.) įrodinėjimo standartą, kai tam tikros aplinkybės laikomos sudarančiomis pagrindą prašomam sprendimui priimti, jeigu jos

²¹ Lietuvos apeliacinis teismas. 2008 m. gruodžio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-949/2008.

²² Lietuvos apeliacinis teismas. *Ten pat*.

²³ Lietuvos apeliacinis teismas. 2008 m. gruodžio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-949/2008.

²⁴ Lietuvos apeliacinis teismas. 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1385/2010.

nebūtų paneigtos. Kitu atveju atskirasis skundas dėl tokio pat pobūdžio nutarties buvo atmetamas konstatavus, kad „medžiaga *prima facie* nesudaro pagrindo teigti, kad pareikštas ieškinys esąs akivaizdžiai nepagrįstas“²⁵. Taigi ieškinys buvo laikomas *prima facie* pagrįstas dėl to, kad nebuvo nustatytas akivaizdus jo nepagrįstumas. Skirtumas tarp šių dviejų įrodinėjimo standartų tas, kad pirmu atveju reikia įvertinti nurodytų faktinių aplinkybių realumą, jas pagrindžiančių įrodymų pakankumą, faktinių aplinkybių ir pateiktų įrodymų bei pareikšto reikalavimo sąsają, o antruoju tereikia nustatyti, kad nėra aiškaus teisės naudojimo ne pagal paskirtį, piktnaudžiaujančio elgesio požymių. Šių reikalavimų skirtumą geriausiai atskleidžia lotyniški jų apibūdinimai: pirmu atveju aktualus *fumus boni iuris*, o antruoju *fumus non mali iuris* apibrėžimas, atitinkamai reiškiantys „geros“ ir „neblogo“ teisės atmosferą²⁶.

1.2.3. Tikėtino ieškinio pagrįstumo aiškinimas po CPK 144 straipsnio 1 dalies pakeitimų

Išgaliojus CPK 144 straipsnio 1 dalies pakeitimams ir prasidėjus antrajam tikėtino ieškinio pagrįstumo reikalavimo taikymo laikotarpiui, tiek ieškinio tikėtino pagrįstumo, tiek ir kaip sinonimo vartotos ieškinio *prima facie* pagrįstumo sąvokos teismų praktikoje iš esmės neįgavo platesnio turinio, šis reikalavimas liko nedetalizuotas. Dėl skirtingų šio reikalavimo aiškinimo variantų klausimas, ar tikėtino ieškinio pagrįstumo reikalavimas turėtų apimti tik *fumus non mali iuris* patikrą, ar reikalingas ir *fumus boni iuris* lygio teismo įsitikinimas, liko be tvirto atsakymo. Kai kuriuose procesiniuose sprendimuose, vertinant jų turinį, laikomasi pirmosios²⁷, kai kuriuose – antrosios²⁸ pozicijos. Be to, antrąją poziciją pagrindžiančiuose sprendimuose taikomus įrodinėjimo standartų variantus galima skirstyti ir į smulkesnius pogrupius. Pavyzdžiui, tam tikrais atvejais keliamas minėtas reikalavimas, pagal kurį ieškinio pagrįstumas turėtų būti toks, kad, nepaneigus pateiktų įrodymų ir faktinių aplinkybių, ieškinys būtų tenkintinas²⁹. Kitais atvejais taikomas standartas, pagal kurį aplinkybė, jog „ieškinys grindžiamas faktinį pagrindą sudarančiais argumentais, <...> ieškinio argumentai grindžiami įrodymais“, jų sąsajos iš esmės nevertinant, laikoma sudarančia pagrindą laikinosioms apsaugos priemonėms taikyti³⁰.

Kaip teisingai pažymi G. N. Herlitz, terminas *prima facie*, atsižvelgiant į jo vartojimo kontekstą, gali žymėti skirtingus įrodinėjimo standartus³¹, aptartus prieš tai. Skirtingų įrodinėjimo standartų priskyrimu tam pačiam *prima facie* terminui pasižymi ir Lietuvos teismų praktika. Tokia situacija, manytina, ne visai atitinka civilinio proceso tikslą aiškinti ir plėtoti teisę: skirtingų tendencijų egzistavimas tuo pačiu laikotarpiu gali sukelti teisinį neapibrėžtumą bylos šalims, pažeisti teisėtų lūkesčių principą. Aiškiai atsakyti, kuris tikėtino ieškinio pagrįstumo įrodinėjimo standartas turėtų būti taikomas, kuri tendencija turėtų tapti dominuojanti, yra sudėtinga. Su skirtingais požiūriais į tikėtiną ieškinio pagrįstumą ir jų kaitą įvairiais laikotarpiais susiduriama ne tik Lietuvos, bet ir šimtametes

²⁵ Lietuvos apeliacinis teismas. 2011 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-242/2011.

²⁶ RISTIKIVI, M. *Mirror of the European Legal Traditions: Latin Terminology in Estonian Law Journals Õigus and Juridica* [interaktyvus. Žiūrėta: 2016-08-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.juridicainternacional.eu/?id=14593>>.

²⁷ Lietuvos apeliacinis teismas. 2015 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-188-464/2015; 2015 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-116-464/2015; 2015 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-89-186/2015; 2015 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-47-183/2015; 2014 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-810/2014; 2014 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-24/2014.

²⁸ Lietuvos apeliacinis teismas. 2016 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-565-464/2016; 2016 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-778-180/2016; 2016 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-398-943/2016; 2016 m. vasario 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-342-943/2016.

²⁹ Lietuvos apeliacinis teismas. 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1385/2010.

³⁰ Lietuvos apeliacinis teismas. 2015 m. liepos 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1036-464/2015.

³¹ HERLITZ, G. N. The Meaning of the Term „Prima Facie“. *Louisiana Law Review*, 1994, t. 55, p. 391–408.

teismų precedentų tradicijas turinčių užsienio valstybių teismų praktikoje³². Manytina, kad geriausias sąlygas dominuojančiam požiūriui į tikėtino ieškinio pagrįstumo turinį organiškai išryškėti sudarytų visų pirma platesnio turinio suteikimas šiai sąvokai teismų procesiniuose sprendimuose. Daugelyje nutarčių šis reikalavimas nėra plačiau detalizuojamas. Situacija, kai sprendžiant dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo būtų pateikiamas ne tik paaiškinimas dėl to, kad šioje proceso stadijoje ginčas nėra sprendžiamas iš esmės, tačiau ir paaiškinama, ar konkrečiu atveju taikomas *fumus boni iuris* ar *fumus non mali iuris* standartas, kaip suprantamas šio standarto turinys, būtų vertintina teigiamai, nes sudarytų sąlygas organiškai išryškėti vienai iš aptartų tendencijų. Tuo atveju, jeigu būtų remiamasi *fumus boni iuris* standartu, siūlytina plačiau aptarti pagrindinių byloje pateiktų įrodymų grupių sąsają su ieškinio faktiniu pagrindu ir dalyku, paaiškinant, koku būdu bylos medžiagos visuma leidžia daryti vienokią ar kitokią išvadą dėl teismo sprendimo tikėtimumo. Teismų praktikos detalizavimas šiais aspektais sudarytų galimybę ne tik suvienodinti CPK 144 straipsnio 1 dalies taikymą ir aiškinimą, bet ir prisidėtų prie tikslo plėtoti ir aiškinti teisę įgyvendinimo.

2. Didelės ieškinio sumos ir reikalavimo dėl teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo arba pasidarymo neįmanomo santykis

Antroji laikinųjų apsaugos priemonių taikymo testo pakopa – teismo įsitikinimas, kad, nesiėmus šių priemonių, teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti neįmanomas. Dėl šio reikalavimo turinio teismų procesiniuose sprendimuose paprastai yra pasisakoma plačiau, be to, būtent dėl šio reikalavimo neįrodymo laikinosios apsaugos priemonės paprastai yra nepritaikomos arba panaikintos. Kadangi daugelyje procesinių sprendimų šie klausimai sprendžiami atsižvelgiant į piniginių pobūdžio reikalavimus, be to, jame aiškiausiai atsiskleidžia šio reikalavimo taikymo ir aiškinimo tendencijos, toliau šioje straipsnio dalyje analizuojami būtent tokio pobūdžio sprendimai.

2.1. Didelė ieškinio suma kaip teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo ar pasidarymo neįmanomo prezumpcija

Paprastai argumentas, kuriuo grindžiama teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo ar pasidarymo neįmanomo rizika, yra didelė ieškinio suma. Panašiai kaip ir tikėtino ieškinio pagrįstumo atveju, taip ir šiuo atveju teismų praktikoje vyrauja skirtingos šio reikalavimo aiškinimo tendencijos. Ilgą laiką buvo laikomasi pozicijos, kad didelė ieškinio suma yra savarankiškas pagrindas preziumuoti šio pagrindo buvimą³³. Nors tokia prezumpcija galėjo būti nugincyta, ginčijimo sėkmingumas buvo siejamas su ją ginčijančio subjekto turtine padėtimi³⁴: jei ieškinio suma konkrečiam asmeniui, palyginti su to asmens turtu, buvo didelė, tai laikinosios apsaugos priemonės paprastai buvo pritaikomos arba paliekamos galioti. Nors kai kuriuose išaiškinimuose buvo pažymima, kad „ieškinio suma nors yra ne vienintelis ir ne pagrindinis, bet vienas iš kriterijų, kuris gali būti svarbus“³⁵, tačiau paprastai didelė ieškinio suma būdavo laikoma savarankišku pagrindu, patvirtinančiu, kad teismo sprendimo įvykdymas galėtų pasunkėti arba pasidaryti neįmanomas. Tam tikrais atvejais tokia pozicija buvo papildomai grindžiama

³² ZUCKERMAN, A. *Zuckerman on civil procedure. Principles of practice. Third Edition*. London: Sweet & Maxwell, 2013, p. 406, para 10.29.

³³ Lietuvos apeliacinis teismas. 2005 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-506/2005; 2005 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-283/2005; 2006 m. rugpjūčio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-425/2006; 2006 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-509/2006; 2007 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-136/2007; 2008 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-95/2008.

³⁴ Lietuvos apeliacinis teismas. 2009 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-445/2009; 2009 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-571/2009.

³⁵ Lietuvos apeliacinis teismas. 2011 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1087/2011.

argumentu, jog „kuo didesnė reikalavimo suma, t. y. kuo ženklesnės neigiamos pasekmės gali kilti atsakovui, tuo labiau auga bandymo jų išvengti tikimybė“³⁶.

Nors, kaip minėta, didelės ieškinio sumos sąvoka neturi pastovaus turinio, yra vertinamoji ir gali keistis priklausomai nuo jos santykio su konkrečiu subjekto turtu, tačiau paprastai keliolikos tūkstančių eurų³⁷ dydžio suma yra pakankama, kad nesant kitų duomenų būtų laikoma didelė. Tuo atveju, kai ieškinio sumos dydis yra vertinamas atsižvelgiant į reikalavimą, pareikštą fiziniam asmeniui, didelė gali būti pripažinta ir mažesnė, pavyzdžiui, kelių tūkstančių eurų³⁸ suma.

2.2. Kritiškas požiūris į didelės ieškinio sumos ir teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo ar pasidarymo neįmanomo sąsają

Aptarta didelės ieškinio sumos ir teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo ar pasidarymo neįmanomo sąsaja vertintina kritiškai.

Visų pirma atkreiptinas dėmesys į lingvistinę CPK 144 straipsnio 1 dalies formuluotę. Ši teisės norma numato, kad esant tikėtinam ieškinio pagrįstumui, laikinosios apsaugos priemonės taikytinos tik tada, kai, „nesiėmus“ šių priemonių, teismo sprendimo įvykdymas gali „pasunkėti“ arba „pasidaryti“ neįmanomas. Taigi pirmiausia, atsižvelgiant į žodį „nesiėmus“, turėtų būti nustatoma, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas arba netaikymas apskritai galėtų daryti kokią nors įtaką teismo sprendimo įvykdymo sėkmingumui, ir galimybė sprendimą įvykdyti pablogėtų būtent dėl to, kad prašomos priemonės nebūtų pritaikytos (kontrafaktinė analizė). Taip pat, atsižvelgiant į priešdėlinėmis formomis vartojamus veiksmažodžius („pasunkėti“ ir „pasidaryti“), turėtų būti nustatyta, kad pats laikinųjų apsaugos priemonių taikymas galėtų pakeisti teismo sprendimo įvykdymo sunkumo ar įmanomumo laipsnį kreditoriaus naudai, t. y. jį lengvinti, palyginti su situacija, kai laikinosios apsaugos priemonės nebūtų taikomos. Tačiau kai subjektui, turinčiam palyginti mažai turto, yra pareiškiamas sąlygiškai didelės apimties reikalavimas, tai turimo turto ir pareikšto reikalavimo disproporcija suponuoja, kad tokį reikalavimą patenkinus teismo sprendimą įvykdyti būtų sunku arba neįmanoma, nes net jei visas šio hipotetinio subjekto turtas būtų skirtas hipotetiniam reikalavimui padengti, jo neužtektų. Tačiau tokiu atveju teismo sprendimo įvykdymas yra sunkus arba neįmanomas ne dėl laikinųjų apsaugos priemonių nepritaikymo, o dėl objektyvios reikalavimo ir turto disproporcijos. Todėl „nesiėmus“ priemonių, teismo sprendimo įvykdymas nei „pasunkėtų“, nei „pasidarytų“ neįmanomas, atvirkščiai, – jis išliktų toks pat sunkus arba neįmanomas, koks buvo jų nepritaikius. Aptartu atveju laikinosios apsaugos priemonės, net jei būtų pritaikytos, nesumažintų pareikšto reikalavimo ir turimo turto disproporcijos, būtent kuri ir yra teismo sprendimo įvykdymo sunkumo arba neįmanomumo priežastis.

Visų antra, laikinųjų apsaugos priemonių taikymas sukelia didelių ilgalaikių neigiamų padarinių subjektui, kuriam tokios priemonės taikomos. Pavyzdžiui, jei didelės ieškinio sumos pagrindu laikinosios apsaugos priemonės pritaikomos fiziniam asmeniui, tai paprastai areštuojamas ne tik šio asmens nekilnojamas ir kilnojamas turtas, bet ir pinigai banko sąskaitoje, įskaitant gautinas sumas, nes reikalavimo ir turto disproporcija lemia, jog arešto apimtis su reikalavimo suma negalės susilyginti vien atsakovo turimo nekilnojamojo ir kilnojamojo turto apimtyje. Tai suponuoja situaciją, kurioje asmeniui paprastai bus užtikrinama galimybė naudotis tik vienos minimaliosios mėnesinės algos dydžiu per mėnesį (CPK 668 str. 1 d.). Jeigu laikinosios apsaugos priemonės pritaikomos juridiniam asmeniui,

³⁶ Lietuvos apeliacinis teismas. 2016 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-402-178/2016.

³⁷ Pavyzdžiui, didelė ieškinio suma buvo laikoma 14009,58 EUR (Lietuvos apeliacinis teismas. 2016 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-782-196/2016), taip pat 20910,57 EUR (Lietuvos apeliacinis teismas. 2016 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-617-178/2016).

³⁸ Pavyzdžiui, didelė ieškinio suma fiziniam asmeniui buvo laikoma 7686,51 EUR (Lietuvos apeliacinis teismas. 2014 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-77/2014).

tai nėra suteikiamos ir tokios garantijos, o galimybė bent tam tikra apimtimi disponuoti apyvartinėmis lėšomis (pavyzdžiui, sumokėti mokesčius valstybei, darbo užmokestį darbuotojams ir pan.) tampa priklausoma arba nuo teismo *ex officio* sprendimo tokias išlygas suteikti, arba nuo laikinųjų apsaugos priemonių pakeitimo (CPK 148 str.) proceso sėkmingumo. Reikia sutikti su pozicija, kad laikinosios apsaugos priemonės sietinos su tam tikrais nepatogumais³⁹. Tačiau kai bylos nagrinėjimas, o atitinkamai ir laikinųjų apsaugos priemonių galiojimas, paprastai trunka keletą metų, o nepatogumai paprastai yra labai reikšmingi (aptariamais atvejais subjektų nuosavybės teisės apribojamos beveik absoliučiu mastu), tai situacija, kai jos pritaikomos vien dėl pareikšto reikalavimo ir turimo turto disproporcijos, kuri, kaip minėta, savaime nepakeičia teismo sprendimo įvykdymo galimybių ir todėl neatitinka CPK 144 straipsnio 1 dalies tikslų, yra kritikuotina.

Galiausiai pažymėtina, kad Lietuvos teisėje, išskyrus tam tikrus įstatymo numatytus atvejus, nėra taikoma nesąžiningumo prezumpcija. Todėl aplinkybė, kad pareikšto ieškinio suma atsakovui yra didelė, savaime nesuponuoja nesąžiningų atsakovo veiksmų tikėtino, pavyzdžiui, bandymo turtą paslėpti, nesąžiningai perleisti, iššvaistyti ar pan. Todėl didelės ieškinio sumos aplinkybė neturėtų būti laikoma tinkamu teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo ar pasidarymo neįmanomo pagrindimu. Kita vertus, reikia sutikti A. Zuckerman pozicija, kad nėra pagrindo tikėtis, jog ieškovui visada pavyks įrodyti nesąžiningus atsakovo ketinimus išvengti teismo sprendimo vykdymo⁴⁰. Todėl konstatuoti, kad, nepritaikius laikinųjų apsaugos priemonių, teismo sprendimas galėtų pasunkėti ar pasidaryti neįmanomas, galėtų būti pakankama, pavyzdžiui, ankstesnis nesąžiningas atsakovo elgesys teisiniuose santykiuose, prievolių nevykdymas⁴¹ ar panašaus pobūdžio faktinės aplinkybės, leidžiančios konstatuoti, jog subjektui būdingas, tikėtinas jam tenkančių įpareigojimų vykdymo apsunkinimas. Tačiau tokia išvada visada turėtų būti grindžiama konkrečiais įrodymais, o ne vien ieškinio sumos dydžiu ar jos santykiu su atsakovo turtu.

2.3. Kritiško požiūrio atspindys naujausioje teismų praktikoje ir pasiūlymai dėl jos plėtojimo

Teismų praktikoje pastaruoju metu taip pat imta laikytis pozicijos, kad „vien didelė ieškinio suma pati savaime negali pasunkinti ar padaryti neįmanomą būsimo teismo sprendimo įvykdymą“⁴², ir atitinkamai, nenustačius aplinkybės, jog buvo imtasi konkrečių veiksmų, siekiant paslėpti ar perleisti turtą, kitaip apsunkinti savo turtinę padėtį, laikinosios apsaugos priemonės buvo netaikytos arba panaikintos. Taip pat kai kuriuose procesiniuose sprendimuose buvo pateikta išaiškinimų, kad „laikinųjų apsaugos priemonių taikymas pats savaime materialinių vertybių nesukuria, o tik padeda išsaugoti atsakovo turtą“⁴³. Galiausiai buvo nurodyta, kad galiojant sąžiningumo prezumpcijai nėra pagrindo laikyti, kad atsakovas elgsis nesąžiningai⁴⁴. Šie išaiškinimai atitinka pirmiau pateiktą kritišką požiūrį į laikinųjų apsaugos priemonių taikymą didelės ieškinio sumos pagrindu, nenustačius konkrečių aplinkybių dėl galimo neigiamo situacijos pokyčio kitu atveju. Ši teismų praktikos tendencija vertintina teigimai, nes ji labiausiai atitinka CPK 144 straipsnio 1 dalies reglamentavimą tiek lingvistiniu, tiek sisteminiu aspektu, maksimaliai užtikrina byloje dalyvaujančių asmenų interesų pusiausvyrą. Vis dėlto tuo pat

³⁹ Lietuvos apeliacinis teismas. 2016 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-415-241/2016; 2016 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-533-180/2016.

⁴⁰ ZUCKERMAN, A. *Zuckerman on <...>*, p. 487–488, para 10.219.

⁴¹ ZUCKERMAN, A. *Zuckerman on <...>*, p. 488, para 10.220.

⁴² Lietuvos apeliacinis teismas. 2016 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-667-407/2016; 2016 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-43-186/2016; 2015 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1162-241/2015.

⁴³ Lietuvos apeliacinis teismas. 2016 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-810-407/2016.

⁴⁴ Lietuvos apeliacinis teismas. 2016 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-667-407/2016.

metu aptinkama ir išaiškinimų, pagal kuriuos didelė ieškinio suma laikoma pakankamu pagrindu taikyti laikinąsias apsaugos priemones⁴⁵. Priešingų tendencijų egzistavimas tuo pat metu pažymimas ir kai kuriuose procesiniuose sprendimuose⁴⁶. Tiek tikėtino ieškinio pagrįstumo reikalavimo atveju, tiek ir šiuo atveju skirtingų įrodinėjimo standartų taikymas CPK 144 straipsnio 1 dalies kontekste ne visai atitinka civilinio proceso tikslą aiškinti ir plėtoti teisę, sukelia teisinį neapibrėžtumą.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus manytina, kad CPK 144 straipsnio 1 dalies tikslus geriausiai atspindi naujoji teismų praktikos tendencija, pagal kurią didelė ieškinio suma nėra laikoma pagrindu konstatuoti, kad teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti ar pasidaryti neįmanomas. Panašios pozicijos laikomasi ir užsienio šalių teisės mokslo doktrinoje. Pavyzdžiui, V. Burman pažymi, kad laikinosios apsaugos priemonės taikytinos esant įrodymų ar kitokios medžiagos (angl. *evidence or material*), rodančios, kad skolininkas elgiasi ar tikėtinai elgsis tokiu būdu, jog teismo sprendimo vykdymas būtų apsunkintas⁴⁷. Kitur pažymima, kad nepakanka nurodyti egzistuojant riziką, jog turtas bus paslėptas; tai turi būti pagrįsta svariais įrodymais (angl. *solid evidence*)⁴⁸. Todėl, manytina, kad turėtų būti plėtojami tie teismų praktikos išaiškinimai, pagal kuriuos didelė ieškinio suma nėra laikytina aplinkybe, galinčia patvirtinti teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo ar pasidarymo neįmanomo riziką ar sudaryti tokios situacijos prezumpciją. Šiam laikinųjų apsaugos priemonių taikymo reikalavimui pagrįsti byloje dalyvaujantys asmenys turėtų pateikti konkrečių įrodymų, o ne argumentuoti atitinkamą poziciją vien pareikšto reikalavimo dydžiu.

Išvados

1. Laikinių apsaugos priemonių taikymo testo (CPK 144 str. 1 d.) turinys Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje keičiasi organiškai, pakankamai greitai ir iš esmės neatsižvelgiant į įstatyminio reglamentavimo stabilumą. Ši situacija nėra išimtinė ar netipinė pasauliniu kontekstu, tačiau Lietuvoje ji pasižymi tuo, kad skirtingos, tam tikrais atvejais tiesiogiai priešingos teisės taikymo ir aiškinimo tendencijos egzistuoja tuo pačiu metu. Jų kolizija kol kas nėra išspręsta aukščiausios instancijos teisme, todėl gali sukelti teisinį neapibrėžtumą tiek byloje dalyvaujančių asmenų, tiek ir žemesnės instancijos teismų atžvilgiu.
2. Tikėtino ieškinio pagrįstumo turinys procesiniuose sprendimuose dėl laikinių apsaugos priemonių dažniausiai nėra detalizuojamas taikomo įrodinėjimo standarto aspektu. Vien ieškinio *prima facie* pagrįstumo sąvoka savaime nėra pakankama taikomam įrodinėjimo standartui atskleisti, nes ji gali apibūdinti skirtingo lygio teismo įsitikinimus dėl tam tikrų aplinkybių egzistavimo. Siauruoju požiūriu tai lemia, kad konkrečioje byloje pritaikyto standarto turinys dažnai nėra aiškus byloje dalyvaujantiems asmenims, apeliacinės instancijos teismui. Plačiuoju požiūriu tai sunkina galimybę organiškai susiformuoti nuosekliai, vienodai tikėtino ieškinio pagrįstumo aiškinimo tendencijai teismų praktikoje.
3. Teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo ar pasidarymo neįmanomo reikalavimas neturėtų būti laikomas įrodytu tuo pagrindu, kad ieškinio suma yra didelė. Galimybė paneigti didelės ieškinio

⁴⁵ Lietuvos apeliacinis teismas. 2016 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-759-180/2016; 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-428-516/2016; 2016 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje e2-402-178/2016; 2016 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-311-178/2016; 2016 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-176-236/2016.

⁴⁶ Lietuvos apeliacinis teismas. 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-447-180/2016.

⁴⁷ BURMAN, V. *Mareva Injunction & Anton Piller* [interaktyvus. Žiūrėta: 2016-07-05]. Prieiga per internetą: <<https://works.bepress.com/vinayakburman/1/download/>>.

⁴⁸ Jungtinės Karalystės Aukštojo teismo Karalienės suolo skyrius. Sprendimas byloje *Ninemia Maritime Corp v Trave Schiffahrtsgesellschaft mbH; The Niedersachsen* [1984] 1 All ER 398. Cituojama pagal CARROLL, R. *Civil Remedies. Issues and Developments*. Sydney: The Federation Press, 1996, p. 223.

sumos prezumpciją pateikiant įrodymus apie atsakovo turtinę padėtį yra nepakankama teisinių interesų pusiausvyrai užtikrinti, nes šis laikinųjų apsaugos priemonių taikymo reikalavimas sietinas ne su pareikšto reikalavimo ir turto, iš kurio būtų galima šį reikalavimą patenkinti, disproporcija, o su konkrečiais ir svariais galimo teismo sprendimo įvykdymo pasunkėjimo ar pasidarymo neįmanomo tuo atveju, jei laikinosios apsaugos priemonės nebūtų pritaikytos, įrodymais.

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002-04-06, nr. 36-1340.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 85-4126.

Specialioji literatūra

3. BURMAN, V. *Mareva Injunction & Anton Piller* [interaktyvus. Žiūrėta: 2016-07-05]. Prieiga per internetą: <<https://works.bepress.com/vinayakburman/1/download/>>.
4. DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika. T. 2*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.
5. HERLITZ, G. N. The Meaning of the Term „Prima Facie“ *Louisiana Law Review*, 1994, t. 55, p. 391–408.
6. KAMINSKIENĖ, N. Application of interim measures in international arbitration: the Lithuanian approach. *Jurisprudencija*, 2010, 1(119), p. 243–260.
7. LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė. T. 1*. Vilnius: Justitia, 2003.
8. PAJEDA, V. Laikinių apsaugos priemonių taikymo intelektinės nuosavybės apsaugos bylose ypatumai. *Jurisprudencija*, 2007, 11(101), p. 66–73.
9. PELENIS, D. Laikinosios teisinės apsaugos institutas naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse: pamatinės nuostatos. *Teisė*, 2004, t. 50, p. 113–134.
10. RISTIKIVI, M. *Mirror of the European Legal Traditions: Latin Terminology in Estonian Law Journals Õigus and Juridica* [interaktyvus. Žiūrėta: 2016-08-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.juridicainternational.eu/?id=14593>>.
11. SINKEVIČIUS, E.; NORKUS, R. Laikinių apsaugos priemonių taikymas nagrinėjant ginčus Lietuvos komerciniuose arbitražuose. *Jurisprudencija*, 2013, 20(1), p. 197–206.
12. SOLOVEIČIKAS, D. Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus. *Teisė*, 2009, t. 70, p. 67–85.
13. ZUCKERMAN, A. *Zuckerman on civil procedure. Principles of practice. Third Edition*. London: Sweet & Maxwell, 2013.

Praktinė medžiaga

Lietuvos apeliacinio teismo nutartys

14. 2003 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-182/2003.
15. 2003 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-238/2003.
16. 2004 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-300/2004.
17. 2004 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-346/2004.
18. 2004 m. liepos 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-363/2004.
19. 2005 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-506/2005.
20. 2005 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-235/2005.
21. 2005 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-283/2005.
22. 2006 m. rugpjūčio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-425/2006.

23. 2006 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-509/2006.
24. 2006 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-687/2006.
25. 2007 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-136/2007.
26. 2008 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-95/2008.
27. 2008 m. gruodžio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-949/2008.
28. 2009 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-571/2009.
29. 2009 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-445/2009.
30. 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1385/2010.
31. 2011 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-242/2011.
32. 2011 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1087/2011.
33. 2014 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-24/2014.
34. 2014 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-77/2014.
35. 2014 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-810/2014.
36. 2015 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-47-183/2015.
37. 2015 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-89-186/2015.
38. 2015 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-116-464/2015.
39. 2015 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-188-464/2015.
40. 2015 m. liepos 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1036-464/2015.
41. 2015 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1162-241/2015.
42. 2016 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-43-186/2016.
43. 2016 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-533-180/2016.
44. 2016 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-176-236/2016.
45. 2016 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-415-241/2016.
46. 2016 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-311-178/2016.
47. 2016 m. vasario 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-342-943/2016.
48. 2016 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-402-178/2016.
49. 2016 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-398-943/2016.
50. 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-428-516/2016.
51. 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-447-180/2016.
52. 2016 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-565-464/2016.
53. 2016 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-617-178/2016.
54. 2016 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-778-180/2016.
55. 2016 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-667-407/2016.
56. 2016 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-759-180/2016.
57. 2016 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-810-407/2016.
58. 2016 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-782-196/2016.

Jungtinės Karalystės Aukštojo teismo sprendimas

59. Jungtinės Karalystės Aukštojo teismo Karalienės suolo skyrius. Sprendimas byloje *Ninemia Maritime Corp v Trave Schiffahrtsgesellschaft mbH; The Niedersachsen* [1984] 1 All ER 398. Cituojama pagal CARROLL, R. *Civil Remedies. Issues and Developments*. Sydney: The Federation Press, 1996, p. 223.

Kita praktinė medžiaga

60. Lietuvių kalbos institutas. *Lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>.

61. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas. Pagrindinio komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto (XIP-1409) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-08-30].

62. Nacionalinė teismų administracija. Statistika [interaktyvus. Žiūrėta 2016-08-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>>.

THE TEST FOR THE APPLICATION OF INTERIM MEASURES IN THE CASE LAW OF THE COURT OF APPEAL OF LITHUANIA

Klaidas Armalis

S u m m a r y

This article contains the analysis of the test for the application of interim measures in the case law of the Court of Appeal of Lithuania, its tendencies and problematic aspects. The article consists of two main parts. The first part is dedicated to the requirement of the likelihood that the plaintiff's claim could be satisfied. Before 2011, this requirement was not stated *expressis verbis* in Article 144(1) of the Code of Civil Procedure of Lithuania; however it was, to some extent, being applied in the case law of the Court of Appeal of Lithuania. Such situation led to the eventual amendment of Article 144(1) in 2011. The organic development of the case law in the context of this requirement also led to the situation where the term *prima facie*, which was being used before the amendment of Article 144(1) and is still in use today, did not develop a consistent and unified meaning. To this day it is used to describe different standards of proof. The second part of the article is dedicated to the analysis of the relationship between the claim amount and the requirement that the execution of the court settlement would become more difficult or impossible without the application of interim measures. The case law of the Court of Appeal of Lithuania contains two different and opposite interpretations of this relationship. In some cases, significant claim amount is considered to imply a presumption of the compliance with this requirement. In other cases, no such conclusion is drawn. The linguistic, systemic analysis of the Code of Civil Procedure and the legal doctrine justifies the critical view of this relationship and forms the basis to further develop the latter case law, where no such relationship is found. The article concludes that the case law of the Court of Appeal of Lithuania regarding the test for the application of interim measures is in continuous development, and collisions between different tendencies are encountered. This, in turn, leads to legal uncertainty. The article also makes a proposal to provide a more concrete definition of the term *prima facie* in the court rulings regarding interim measures, as well as to link the requirement of the difficult or impossible execution of the court settlement without the application of interim measures with concrete evidence of possible bad faith of the respondent, and not only with the significance of the claim amount.

Iteikta 2016 m. rugsėjo 6 d.

Priimta publikuoti 2016 m. spalio 27 d.